

Indhold

Forord.....	13
1. Introduktion og forskningsoversigt	15
Kildematerialet	15
Forskningshistorie, skriftligt materiale	15
<i>Øm Klosters historie</i>	17
<i>Godshistorie</i>	18
Arkæologiske undersøgelser	18
<i>Bygningskomplekset</i>	18
<i>Grave</i>	23
<i>Genstandsmaterialet</i>	25
Bogens formål	26
2. Cistercienserordenen	29
Ordenens grundlæggelse	29
Regler og vilkår	30
<i>Carta caritatis</i>	30
<i>Ecclesiastica Officia</i>	32
<i>Problemet idealplan</i>	32
<i>Byggeforskrifter</i>	34
<i>Brug af kirken</i>	35
<i>Hvem byggede</i>	36
<i>Lægbrødre og grangier</i>	36
<i>Privilegier</i>	38
Senmiddelalderen	39
<i>Abbedbolig</i>	40
<i>Sæder mildnes</i>	40
<i>Generalkapitlets lempelser</i>	41
<i>Generalkapitlets nedgang</i>	42
<i>Forandringer i kunstsynet</i>	42
Cistercienserordenen i Danmark	44
Danske cistercienserklostre – Citeaux-linjen	45
<i>Herrevad</i>	45
<i>Tvis</i>	46
<i>Holme</i>	46
<i>Løgum</i>	46
Danske cistercienserklostre – Clavaux-linjen	47
<i>Esrum</i>	47
<i>Vitskøl</i>	47

Sorø	48
Ås	48
Knardrup	49
Guldholm/Ryd	49
Dargun	50
Eldena	51
Kolbatz	51
Oliva	51
Nonneklostre	51
Slangerup	52
Roskilde	52
Bergen	52
3. Øm Klosters historie	53
Grundlæggelse og almindelig historie	53
Besværlige år	56
Strid med biskoppen af Aarhus	57
Kontakt til Vitskøl	57
Klostrets økonomi	58
Øm Klosters gods	58
Grangier	60
Lægbrødre og grangier	61
Hjemmeladegård	62
Fæsteafgifter	62
Møller	63
Fiskeri	63
Udvinding af jern	64
Gl. Rye	65
Ejendomme i købstæder	65
Kirketiender	66
Reformationen og klostrets ophør	67
Reformationen i 1536	67
4. Udgravningerne	71
Henry Petersen og Ivar Hertzprung 1896	71
C.M. Smidt 1911-41	71
C.M. Smidts udgravningsteknik	76
Anders Andersen 1933-41	81
Omlægning af vejen	81
Udgravningen 1975-78	82
Den praktiske gennemførelse	82
Udgravningen 1975	84
Udgravningen 1976	86
Udgravningen 1977	88
Udgravningen 1978	91

Udgravningerne i 1981 og 1986.....	94
<i>Uddannelsesudgravningen 1981</i>	94
<i>Udgravningen 1986</i>	94
Udgravningen 1994-96.....	94
<i>Udgravningen 1994</i>	95
<i>Udgravningen 1995</i>	96
<i>Udgravningen 1996</i>	96
Uddannelsesudgravningen 2006.....	101
5. Klosterkirken.....	103
Den første kirke.....	103
Teglstenskirken.....	104
<i>Fundamentet</i>	105
<i>Murværk og opbygning</i>	108
<i>Ændringer</i>	109
<i>Døre og vinduer</i>	110
<i>Tårnet</i>	112
Kirkens indre.....	113
<i>Indretning og udsmykning</i>	115
Gravminder.....	120
Datering og planløsning.....	122
<i>Bygningsarbejderne</i>	124
<i>Det korte skib</i>	124
6. Klosterbygningerne i klausur og indre gård.....	127
Østfløj.....	127
<i>Sakristi og armarium</i>	128
<i>Kapitelsal</i>	129
<i>Østfløjens søndre ende</i>	132
<i>Dormitorium</i>	136
<i>Ombygninger og tilføjelser</i>	136
Sydfløjen.....	136
Vestfløjen.....	139
<i>Den nordlige del</i>	139
<i>Den sydlige del</i>	140
<i>Anvendelsen af vestfløjen</i>	146
Korsgangen.....	147
<i>Træbygget korsgang</i>	147
<i>Grundmuret korsgang</i>	148
<i>Brug af korsgangen</i>	149
Fratergården.....	150
Østhuset – infirmeri eller abbedbolig.....	154
<i>Fundament og murværk</i>	155
<i>Døråbninger</i>	158
<i>Piller, skillevægge og gulve</i>	161

<i>Overetagen</i>	164
<i>Datering og anvendelse</i>	165
<i>Tilbygningen</i>	167
Den lange vestfløj	170
Sydvesthuset	175
<i>Anvendelse og datering</i>	178
<i>Bindingsværksfløj</i>	180
Forstuehuset	180
Andre fænomener i indre gård	182
<i>Bygning med kælder</i>	182
<i>Haver</i>	183
7. Kanaler og brønde	185
Cisterciensernes arbejder med kanaler	185
<i>Kanaler ved danske cistercienserklostre</i>	185
Kanalerne ved Øm Kloster	185
<i>Den østre klosterkanal</i>	187
<i>En mellemliggende kanal</i>	194
<i>Den vestre klosterkanal</i>	196
Munkekanalen	201
<i>Kanal på Emborg Odde</i>	202
Drikkevand	202
8. Kirkegårde og grave	207
Konventets gravplads	207
Kapitelsalen	209
Kirken	209
<i>Bispegraven</i>	214
<i>Hvem blev gravlagt i kirken?</i>	215
Grave i korsgang og fratergård	215
<i>Hvem blev begravet i korsgangen?</i>	216
<i>Fratergården</i>	217
Lægmandskirkegården	218
<i>Murede grave på kirkegården</i>	223
<i>Hvem blev gravlagt på lægmandskirkegården?</i>	224
Datering	225
Armstillinger	225
Gravtyper	226
<i>Murede grave</i>	226
<i>Trækister</i>	227
<i>Kisteløse grave</i>	229
Genstande i gravene	230
<i>Perler og bedekranse</i>	232
<i>Fyld</i>	233
Konklusion	234

9. Ydre gård og andre anlæg.....	235
Ydre gård.....	235
Klostermur	240
<i>Murens udførmning</i>	240
<i>Manglende mur</i>	242
<i>Klosterport</i>	243
Teglovne.....	244
Jernbearbejdning.....	246
Andre konstruktioner uden for klostermuren	248
<i>Fiskedamme?</i>	249
Vejnettet omkring Øm.....	249
10. Byggematerialer.....	251
Granitmaterialet.....	251
<i>Granit i teglstensbyggeriet</i>	251
Tegl.....	255
<i>Formsten diverse</i>	255
<i>Ribbesten</i>	261
<i>Vinduesstavværk</i>	262
Tagdækning.....	263
<i>Munke/nonnetegl</i>	263
<i>Tagpander</i>	264
<i>Blytag</i>	264
Fliser.....	265
<i>Gulvfliser</i>	265
<i>Bygningsfliser</i>	266
<i>Fliser med bogstaver</i>	270
Kalk	271
Glas	273
Bygningstømmer	274
<i>Prydsøm</i>	274
Bygningsværktøj	275
11. Udvalgte genstande	279
Skriftkultur.....	279
"Personlige" brugsgenstande	284
Lægeinstrumenter.....	287
Låse og nøgler.....	289
12. Fødevarer og lægeplanter.....	293
Dyreknogler	293
<i>Knogler af pattedyr og fugle</i>	293
<i>Fiskeknogler</i>	293
Inventarium 1554.....	293
<i>Drikkevarer</i>	293

<i>Fisk</i>	294
<i>Animalske produkter</i>	294
<i>Vegetabiliske varer</i>	296
Landgildeafgifter.....	296
Makrofossiler.....	296
Reliktplanter.....	297
Konklusion.....	299
13. Nedbrydningen	301
Skriftlig omtale.....	301
Arkæologisk tolkning.....	301
<i>Transport af byggematerialer</i>	302
<i>Materialer i Emborg</i>	303
Senere forstyrrelser.....	303
<i>Plyndring af fundamenter</i>	303
<i>Landsbyen Emborg</i>	304
14. Sammenfatning	307
<i>Antal munke</i>	307
Bygningerne.....	308
<i>Kirken</i>	308
<i>Klosterbygningerne</i>	308
<i>Klostermur og ydre gård</i>	312
Kanaler.....	312
Grave.....	312
Nedlæggelsen.....	314
Udgravningerne.....	314
Ekskurs 1. Andre danske cistercienserkirker og Esrums døtre i Venden	317
Oversigt over danske cistercienserkirker.....	317
<i>Herrevad</i>	317
<i>Esrum</i>	319
<i>Sorø</i>	322
<i>Vitskøl</i>	326
<i>Tvis</i>	328
<i>Løgum</i>	328
<i>Holme</i>	333
<i>Ryd</i>	335
<i>Ås</i>	336
Kolbatz, Eldena, Dargun og Oliva.....	336
<i>Kolbatz</i>	336
<i>Eldena</i>	340
<i>Dargun</i>	342
<i>Oliva</i>	345
Konklusion.....	347

Ekskurs 2. Dagens gang.....	351
Ekskurs 3. Ruinens tilstand	353
Noter	359
Kilder og Litteratur	375
Utrykte kilder.....	375
Trykte kilder og litteratur	375
Navneregister.....	382
Stedregister	384